

Πολιτική και Διαθρησκειακός Διάλογος. Τὸ παράδειγμα τῆς Διακοινοβουλευτικῆς Συνέλευσης Ὁρθοδοξίας

ΚΩΣΤΑ ΜΥΤΔΑΛΗ*

Ἡ ἴδρωση τῆς Διακοινοβουλευτικῆς Συνέλευσης Ὁρθοδοξίας (Δ.Σ.Ο.), συμπίπτει μὲ τις μεγάλες ἀνακατατάξεις στὴν Εὐρώπη καὶ εἶναι ἀκριβῶς γέννημα θρέμμα αὐτῆς τῆς περιόδου καὶ τοῦ προβληματισμοῦ της.

Μία καὶ ὅλη ἡ πρωτοβουλία ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κοινοβούλιο ἀξίζει ἴσως τὸν κόπο νὰ ξαναθυμηθοῦμε, 20 χρόνια μετὰ, τις συνθήκες, πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς, πού ἐπικρατοῦσαν ἐκεῖνη τὴν περίοδο καὶ πού ὤθησαν τὸν πολιτικὸ κόσμο νὰ ἀναλάβει μία ἀνάλογης ἔκτασης καὶ εἰδικοῦ ἐνδιαφέροντος πρωτοβουλία.

Νομίζω ἐπίσης αὐτὴ ἡ ἀναφορά μου θὰ δώσει χρήσιμα γιὰ αὐτὸ τὸ συνέδριο στοιχεῖα, γιὰ μία περίοδο ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα, ὅπου σκέψεις, ἀπόψεις, ἀποφάσεις καὶ πρακτικὲς οὐσιαστικὰ συνέβαλαν στὴν μετέπειτα πορεία τῶν πραγμάτων.

Ἡ πτώση τῶν καθεστώτων τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ», ἡ διάσπαση τοῦ πολιτικοστρατιωτικοῦ τους συνασπισμοῦ, ἡ διάλυση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης καὶ ἡ ταυτόχρονη ἀνάδειξη τῶν Η.Π.Α. ὡς μόνης ὑπερδύναμης στὸν πλανήτη, ἀποτέλεσαν τὸ καθοριστικὸ σημεῖο γιὰ τὸ τέλος μίας ἱστορικῆς περιόδου καὶ τὴν εἴσοδο τῆς παγκόσμιας κοινότητος σὲ μία «νέα ἐποχή».

Στις χῶρες αὐτές, οἱ πολιτικὲς δυνάμεις -ἀκόμη καὶ αὐτὲς πού, πρὶν ἀπὸ λίγα μόλις χρόνια, ἦταν «κάθετα» ἀντίθετες πρὸς τὴν Ὁρθοδοξία - ἀναζητοῦν στὴν Ὁρθοδοξία ἀξίες γιὰ νὰ οἰκοδομήσουν ἕνα νέο ἰδεολογικὸ ζητούμενο.

Ἡ γεωπολιτικὴ πραγματικότητα πού προέκυψε μετὰ τις σαρωτικὲς ἀλλαγές στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη τροφοδότησε τὸν ἤδη ζωνηρὸ διάλογο γιὰ τὴ σχέση τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, ἀλλὰ καὶ γενικότερα μὲ τὰ ἄλλα ἔθνη τῆς

* Ὁ Κώστας Μυτδάλης εἶναι Ἀρχιτέκτονας, Δρ. Θ. τοῦ ΑΠΘ, Σύμβουλος τῆς Δ.Σ.Ο.

Βαλκανικής και την Τουρκία. Άρκετοί παράγοντες στην Ελλάδα είδαν ότι, με συνεκτικό στοιχείο την Όρθοδοξία, ή Ελλάδα θα μπορούσε να πλησιάσει τις πρώην «σοσιαλιστικές» χώρες και να αναβαθμίσει το λόγο της και το ρόλο της στην Ευρωπαϊκή οικογένεια, ή όποια στο μέλλον θα μπορούσε να περιλάβει όχι μόνο τη Δύση αλλά και την Ανατολή.

Όσχυρός λόγος για τον όποιο, πάντα κατά τους ύποστηρικτές αυτής της άποψης, ή Ελλάδα καλείτο να προωθήσει μία τέτοια πολιτική, ήταν ή κοινή αντιμετώπιση του τουρκικού έπεκτατισμού από χώρες που θίγονται από αυτόν και των όποίων οί κάτοικοι είναι κατά πλειοψηφία Όρθόδοξοι στο θρήσκευμα. Κινητήριοι μοχλός της τουρκικής πολιτικής πιστεύεται ότι είναι τὰ στρατηγικά και οικονομικά συμφέροντα των Η.Π.Α. και των άλλων μεγάλων Δυτικών κρατών..

Ένα άλλο έπιχείρημα που χρησιμοποιήθηκε για να στηριχθεί ή αναγκαιότητα της δημιουργίας «Όρθόδοξου άξονα» είναι ή άπειλή του Βατικανού, που μοιάζει να στοχεύει στη δημιουργία ενός νέου «παραπετάσματος» για να απομονώσει τις Όρθόδοξες χώρες. Το Βατικανό για λόγους ισχύος ανατρέπει την καλή πορεία του θεολογικού διαλόγου, για τον όποιο ύποστηρίχθηκε πως είναι αναγκαίος ανάμεσα στα δύο δόγματα, και αναθερμαίνει παλιές αντιθέσεις ανάμεσα στις θρησκευτικές ομάδες στο χώρο της Ανατολικής Ευρώπης. Ένδιαφέρον, και χαρακτηριστικό είναι ένα άλλο άκραιο σενάριο «Όρθόδοξης συνεργασίας», που έκφράστηκε από τον διανοούμενο Σαράντη Καργάκο, το όποιο προέβλεπε και τη χρήση, ή την άπειλή έστω χρήσης, των πυρηνικών όπλων της Ρωσίας. «...Ένας άξονας όμως Αθηνών-Μόσχας, που αύριο θα περιλαμβάνει το Βελιγράδι, τη Σόφια, το Βουκουρέστι, το Κίεβο, την Τιφλίδα, ένδέχεται να αποτελέσει την αντίρροπη δύναμη στο κύμα του παγκοσμιοποιημένου άθεϊσμού ...Για πρώτη φορά, χάρη στην Όρθόδοξη Ρωσία, ο κόσμος της Όρθοδοξίας έχει ύπεροπλία...».

Ανάμεσα σε όλες τις «φωνές» που άκούστηκαν, ένδιαφέρει σε αυτό το σημείο να καταγράψουμε μία τάση που φαίνεται να «άξιοποιεί» στην έπιχειρηματολογία της την Όρθοδοξία με την πολιτισμική και οργανωτική της διάσταση, καθώς και τη σχέση έλληνικού έθνους και Όρθοδοξίας.

Στην πρόταση να γίνει ή Ελλάδα «πολιτιστική ύπερδύναμη» και να ύπάρξει μία μεθοδευμένη κρατικο-εκκλησιαστική στρατηγική για την «έξαγωγή» Έλληνορθόδοξου πολιτισμού, διατυπώνονται συχνά αντίρρήσεις, άκόμα και από όρισμένους που δέχονται ότι ή Ανατολική Έκκλησία ένσωμάτωσε και «μετουσίωσε» την έλληνική παιδεία και προβάλλουν την οικουμενική άξία της Ανατο-

λικής Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Αὐτὸ πού «ἐνοχλεῖ» ἰδιαίτερα εἶναι ἡ κρατικο-εκκλησιαστικὴ σκοπιμότητα, πὺν παραχαράσσει τὸ χαρακτηριστὴρα τῆς Ὁρθόδοξης παράδοσης, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ ταυτίζεται μὲ τὴν κρατικὴ πολιτικὴ, ὁποια καὶ ἂν εἶναι αὐτή¹.

Αὐτὴ, βέβαια, ἡ πιθανὴ προοπτικὴ τῆς «συνεύρεσης τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν», πὺν μόλις προσπαθήσαμε νὰ περιγράψουμε, «πνίγηκε στὸ αἷμα» τῶν λαῶν τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας. Μὲ τοὺς πολέμους αὐτούς, ἰσχυροποιήθηκαν οἱ ἀπόψεις πὺν συνιστοῦσαν ἀποφυγὴ τῆς χρησιμοποίησης πολιτισμικῶν στοιχείων τοῦ παρελθόντος πὺν εἶχαν σχετιστεῖ ἄμεσα μὲ ἐθνικιστικὲς διεκδικήσεις, ὅπως ἡ θρησκεία καὶ οἱ ἐκκλησίες, γιὰ τὴν προώθηση τῆς νέας ὑπερεθνικῆς καὶ ἀνεκτικῆς Εὐρώπης.

Παράλληλα ὁμως, ἡ ἀκόμη τότε πρόσφατη ἐμπλοκὴ τοῦ ΝΑΤΟ στὴν ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας, ἀλλὰ ἀκόμα περισσότερο στὴν κυριακὴ τραγωδία, ἐνέτειναν τὴν αἴσθηση σὲ μεγάλα τμήματα τοῦ πληθυσμοῦ ὅτι ἡ Δύση, καὶ πῶς συγκεκριμένα οἱ Η.Π.Α., εἶναι οἱ ἄμεσοι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν 7χρονη δικτατορία καὶ τὴν τουρκικὴ εἰσβολή. Μεγάλα τμήματα τῆς νεολαίας μὲ πρωτεργάτες τοὺς φοιτητὲς τοῦ ἐξωτερικοῦ, προβάλλουν τὶς ἰδέες τοῦ πρόσφατου γαλλικοῦ Μάη, ἓνα μικρὸ τμῆμα τῆς νεολαίας ἀναζητεῖ τὴν προοπτικὴ στὴ θεολογία τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, ἐνῶ ἓνα ἄλλο τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, μέσης πῶς ἡλικίας, προσπαθεῖ νὰ μπολιάσει τὴ νεολαία, πὺν εἶχε καθηλωθεῖ μὲ τὰ δεσμὰ τῆς τρομοκρατίας καὶ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ λόγου μὲ τὸ κλίμα τῆς περιόδου τῆς Κατοχῆς².

1. ΓΟΥΝΕΛΑΣ Σ.: *Ἡ κρίση τοῦ πολιτισμοῦ*, ὅ.π., σ. 347: «...Πᾶνε χρόνια πὺν ὁ μακαρίτης Γεννηματᾶς ἐρίχνε τὸ σύνθημα σὲ συνέντευξή του στὴν ἐφημερίδα Χριστιανικὴ: «Μὲ τὴν Ὁρθοδοξία θὰ μποῦμε στὰ Βαλκάνια»... Λέει [σ.σ. ὁ Χ. Γιανναράς] νὰ «πουλήσουμε πολιτισμό», λέει νὰ γίνουμε «πολιτιστικὴ ὑπερδύναμη», κ.λπ. Τὸ λάθος πὺν βρῖσκεται; Στὸ ὅτι αὐτὰ πὺν θέλει νὰ πουλήσουμε δὲν τὰ διαθέτει ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα, τὰ διαθέτουν ὀρισμένα πρόσωπα δημιουργοὶ ἢ ἀνώνυμοι ἄνθρωποι πὺν σιωπηρὰ τραβοῦν ἓναν πνευματικὸ δρόμο, χωρὶς ἴσως νὰ τὸ γνωρίζουν οὔτε οἱ ἴδιοι... Γιατὶ πρέπει νὰ γίνεταί κάτι σὰν ἐπίδειξη δύναμης σὲ κρατικὸ ἐπίπεδο, τὴ στιγμὴ μάλιστα πὺν ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας παράδοση ὑπαγορεύει ὡς κορυφαῖο στοιχεῖο τῆς τὴν κένωσης;».

2. Ὁ Κ. Ζουράρις μιλάει γιὰ τὴ γενιὰ τῶν νικημένων τοῦ Ἐμφυλίου πὺν τὰ ὄνειρά τους βρῆκαν δικαίωση στὸν Ἀ. Παπανδρέου καὶ ἀναφερόμενος, στὸν ἀριστερὸ πατέρα του, γράφει: «...Καὶ μία μέρα, μετὰ δεκαπέντε ἴσως χρόνια, ὁ ἀντι-ιμπεριαλιστὴς ἀνθυπίατρος τοῦ Σαγγαρίου, ὁ λουξεμβουργιανὸς συνεργάτης τῆς Ρότε Φᾶνε, ὁ γιατρὸς τῆς γιάφκας, ὁ ἐαμίτης ὑπεύθυνος τῆς κατοχῆς, ὁ σύντροφος τῆς παρανομίας, ὁ πρῶτος κομμουνιστὴς μὲ τὸν Πουλιόπουλο, τὸν Σεραφεῖμ Μάξιμο, ὁ φίλος τοῦ Ζαχαριάδη, τοῦ Τζήμα, τοῦ Καρτάλη, τοῦ Πασσαλίδη, ὁ συν-

Μία ρήση πού συχνά επαναλαμβάνεται, λέει ότι στην μεταπολιτευτική Ελλάδα έγινε ήγεμονική ή κουλτούρα των ήττημένων του Έμφυλίου.

Η προσέγγιση αυτή βρίσκει πρόσφορο έδαφος στα αντιδυτικά αντανακλαστικά του ελληνικού λαού. Αυτή ή αντίθεση, δηλαδή, αποτελεί κοινό στοιχείο μερίδας του ελληνικού λαού πού κινείται τόσο στο χώρο της τότε αντιπολίτευσης όσο και στο χώρο της συντηρητικής παράταξης. Μία μερίδα διανοουμένων της Όρθόδοξης παράδοσης τηρεί επίσης έν πολλοίς άπορριπτική στάση άπέναντι στη Δύση και τó πολιτικοκοινωνικό της σύστημα, στο όποιο επανεντάσσεται ή Ελλάδα μετά την πτώση της χούντας. (Κ. Καραμανλής: «Ανήκομεν εις την Δύση»).

Τήν ίδια εποχή όμως με τή γενίκευση της άστικοποίησης του έλλαδικού πληθυσμού κορυφώνεται και ή γενικότερη μεταπολεμική πολιτισμική τάση, ή όποια ευνουόσε τήν ταχεία οικείωση των πολιτισμικών ρευμάτων, των πλαισίων ζωής, των τρόπων σκέψης και όργάνωσης της καθημερινότητας με τά πρότυπα των αναπτυγμένων Δυτικών δημοκρατιών. Ο Ίωάννης Πέτρου σέ άρθρο του στην Αύγή με θέμα τήν «Λαϊκή θρησκευτικότητα και πολυπολιτισμική κοινωνία»: τονίζει: «... Η θρησκεία και ό τρόπος έκφρασης της θρησκευτικότητας, αλλά και ή άποδοχή τους ή μη εΐναι ύπόθεση προσωπικής έλευθερίας και όχι άποτέλεσμα όποιουδήποτε καταναγκασμού.

Γι' αυτό κατοχυρώνεται συνταγματικά με μη άναθεωρήσιμο άρθρο ή έλευθερία της θρησκευτικής συνείδησης. Έξάλλου, και ό χριστιανισμός στηρίζεται στην έλευθερία και όχι στην έπιβολή, άμεση ή έμμεση. Με τήν έννοια αυτή, ή θρησκευτική κοινότητα εΐναι έθελοντική. Έφόσον συμμετέχουν πολλοί σέ αυτήν, άποκτā κοινωνικό χαρακτήρα. Αυτή εΐναι μία βασική διάσταση, πού εΐναι άπαραίτητο νά κατανοηθεί άπό τήν Όρθόδοξη Έκκλησία στην Ελλάδα και άπό εκείνους πού χρησιμοποιούν πολιτικά τή θρησκευτικότητα...». Αυτή ή κατάσταση δημιούργησε και τή στέρεα πεποίθηση σέ σημαντικές κοινωνικές

ιδρυτής της Δημοκρατικής Ένωσης, ό πατέρας μου, μία μέρα τουριστική στο Λαγονήσι, σηκώθηκε και πήγε σ' ένα διπλανό τραπέζι όπου καθόταν τουρίστας ό Άνδρέας και του εΐπε: Παράκλητε, σέ περιμένα. Δύο έκατομμύρια κομμουνιστές και έαμίτες, σηκώθηκαν άπό τά διπλανά τραπέζια και τίς χασαποταβέρνες σέ όλη τήν Ελλάδα, μαζί με τόν πατέρα μου, και δάκρυσαν: Άνδρέα, Παράκλητε... Οί νικημένοι εΐχαν τώρα Άρχηγό. Ύπέρ του ρουσθηνά ήμάς άπό πάσης θλίψεως, τó ΠΑΣΟΚ των νικημένων...». Βλ: ΖΟΥΡΑΡΗΣ ΚΩΣΤΑΣ, *Γελός Έλλάς Άποφοράς*, Άρμός, Δεκέμβριος 1990, Άθήνα, σ. 18,19. Βλ. επίσης ΒΟΥΓΓΑΡΗΣ Γ., ό.π., σ. 30. «...Μία ρήση πού συχνά επαναλαμβάνεται, λέει ότι στην μεταπολιτευτική Ελλάδα έγινε ήγεμονική ή κουλτούρα των ήττημένων του Έμφυλίου...».

ομάδες με αστικό φιλελεύθερο προσανατολισμό ότι δομικά η Ελλάδα ανήκει στο περιβάλλον των Δυτικών δημοκρατιών, όπου και πρέπει να ενσωματωθεί, ακολουθώντας πιστά τα θεσμικά τους γνωρίσματα. Μία τέτοια, βέβαια, πολιτική στάση, ένας τέτοιος προσανατολισμός της ελληνικής κοινωνίας, δέν ευνοούσε τη μονοσήμαντη αναφορά στο «έλληνοχριστιανικό παρελθόν», αλλά έπιζητούσε την έκφρασή της μέσα από πολιτικές αναφορές, σταθερές και άξιες των «ώριμων», λεγομένων, Δυτικών δημοκρατιών και κοινωνιών: την έλευθερία της σκέψης και της έκφρασης, την πρόσβαση των περισσότερων κοινωνικών ομάδων σε άγαθα του καταναλωτικού πολιτισμού³, την άνεκτικότητα, την πολυπολιτισμικότητα, τον πλουραλισμό έν γενει.

Αυτό τó ρευστό και πολυσύνθετο ιδεολογικό και πολιτισμικό τοπίο ένθάρρυνε την έντονη προβολή από κύκλους των θρησκευτικών «όργανώσεων», ή ακόμη και από άμιγώς έκκλησιαστικούς κύκλους, άνησυχιών για έγκατάλειψη των μοναδικών ένθνικων ίδανικων, τά όποια συντήρησαν ποικιλότροπα τόν Έλληνισμό και έξασφάλισαν - παρτά τις ιδιαίτερα άντίξοες συνθήκες στίς όποίες συνήθως βρέθηκε - την πολιτισμική συνέχειά του στο πέραςμα των αίωνων. Οί θρησκευτικής χροιάς αυτοί πυρήνες, τιμητές των πάντων, θορυβήθηκαν από την πλουραλιστική έκφραση ποικίλων άξιων και στάσεων ζωής σε ένα προνομιακό γι' αυτούς μέχρι τότε επίπεδο της δημόσιας ζωής, που την έπέβαλε ή φιλελευθεροποίηση του πολιτικού καθεστώτος⁴. Έτσι, γεγονότα που συνδέονται

3. «... Έτσι, ή προτροπή του πρωθυπουργού στο λόγο του προς τούς άνθρώπους των γραμμάτων και τεχνών τόν Ίανουάριο του '84 να άμφισβητούν τά πάντα, και άσφαλώς και έμάς, καμία έπίδραση δέ θά έχει ούτε στην άνάπτυξη της πολιτιστικής δημιουργίας ή στην διαφύλαξη της ένθνικης μας κουλτούρας από την πολιτιστική-ίμπεριαλιστική-έπέμβαση, τή χειρότερη από όλες τις έπειβάσεις. Δέ χρειάζεται παρτά να ρίξει κανείς μία ματιά στα προγράμματα της τηλεόρασης για να τó καταλάβει: μόλις ό πρωθυπουργός είχε τελειώσει τόν πύρινο λόγο του στους πνευματικούς άνθρώπους έναντίον της ξένης εισβολής, ή όρχήστρα του Ίντερκοντινένταλ άρχισε να παίζει τó it was fascination για να ακολουθήσουν πέντε έξη ακόμη ξένα έλαφρολαϊκά. Όπως όταν ό Φιντέλ Κάστρο είχε ζητήσει από τούς Κουβανούς περισσότερη δουλειά και λιγότερη σάμπα, με την συγκέντρωση της Άβάνας να τελειώνει με τούς Κουβανούς να καταδικάζουν τή σάμπα, κινώντας τά σώματά τους στον όμώνυμο χορευτικό ρυθμό...». Βλ: ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ Σ., *Στά ίχνη του τρίτου δρόμου, Όδυσσέας* (Β' Έκδοση), Άθήνα 1986, σ. 105, 106.

4. Άνάμεσα στα άλλα, βλ. και ΑΡΧΙΕΠΣΚΟΠΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗ, *Άπό Χώμα και Ούρανό*, Καστανιώτης, 1999 (3η έκδοση), σ. 83: «Νά ξαναγυρίσουμε, με άλλα λόγια, στην παράδοσή μας, δηλαδή στην πίστη μας, στην οίκογένειά μας, στην πολιτεία μας, που είναι διαποτισμένα όλα από τά ζωηφόρα νάματα της Έλληνοορθοδοξίας. Πρέπει να μάθουμε αυτό που ξεέρουν και φοβούνται οι άλλοι, ότι δηλαδή ή άληθινή μας δύναμη είναι να ξαναγίνουμε αυτό που είμαστε χωρίς περιττά ψιμύθια, χωρίς δάνεια, χωρίς άνώφελες συγκρίσεις».

μέ τις διεθνείς σχέσεις της Ελλάδας, όπως το λεγόμενο Μακεδονικό (θέμα που κατά την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα θα απασχολήσει έντονα την ελληνική κοινωνία) ή το θέμα της μειονότητας της «Βορείου Ήπειρου» και το πρόβλημα της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης, προκαλούσαν αντανάκλαστικές συμπεριφορές σε ομάδες σχετιζόμενες με την έλλαδική Ὀρθοδοξία, επειδή άκριβώς υπήρχε σε αυτές ή αίσθηση ότι οι πολιτικές δυνάμεις έγκατέλειπαν το άξιωμα του «άκραιοφούς έλληνισμού». Οι ομάδες αυτές στηρίχθηκαν έν μέροςί ιδεολογικά στις άπόψεις των «νεοορθόξων» και άλλων διανοουμένων και μελετητών με παραπλήσιες άπόψεις (π. Ι. Ρωμανίδης, π. Γ. Μεταλληνός), άπόψεις που άναδείκνυαν την έλληνική καταβολή της Ὀρθοδοξίας, και κατ' έπέκταση τή σχέση της με το έλληνικό έθνος.

Τήν περίοδο αυτή έχουμε τήν έκδοση του περιοδικού του Θεολογικού Συνδέσμου «Καθ' όδόν» που άρχισε νά κυκλοφορεί τόν Ίανουάριο του 1992. Έκδίδεται άπό συντονιστική έπιτροπή με υπεύθυνο τόν όμότιμο καθηγητή του Θεολογικού Τμήματος του Α.Π.Θ. Νικόλαο Ζαχαρόπουλο. Η έκδοση πραγματοποιείται άπό τόν έκδοτικό οίκο Παρατηρητής, στή Θεσσαλονίκη. Ὡς πρός τούς στόχους της έκδοσης, ή συντακτική έπιτροπή σημειώνει: «Κάλεσμα για άποδέσμευση, άυτογνωσία και παρόν, στο πλαίσιο της Ὀρθοδοξίας, ή άλλίως του Έλληνικού Πολιτισμού, σήμερα πραγματοποιούμε, δίνοντας τίς άφορμές για μία συνάντηση με τούς έντός και τούς έκτός, τούς έγγυς και τούς μακράν. [...] Η συνάντηση θα άρει τίς αντίφάσεις και αντιθέσεις, θα παρακάμψει τίς εθνικιστικές ή φυλετικές διαφορές, θα διώξει τήν ξενοφοβία, θα ένισχύσει τή διεκδίκηση των άνθρωπίνων δικαιωμάτων [...] θα άφήσει νά φανούν τά ένοποιά στοιχεία που συνέχουν τόν κόσμο μας...». Άπό τó εισαγωγικό κείμενο, γίνεται φανερό ότι στόχος του φορέα που έκδίδει τó περιοδικό, δηλαδή του Θεολογικού Συνδέσμου της Θεσσαλονίκης, είναι νά άποτελέσει αυτό βήμα διαλόγου γύρω άπό σύγχρονα κοινωνικά, πολιτικά και πολιτισμικά προβλήματα που συνδέονται με τó θρησκευτικό φαινόμενο και τήν Ὀρθοδοξία, δίχως ό προβληματισμός, ό όποιος είναι ζητούμενο νά προκύψει άπό αυτόν τó διάλογο, νά δεσμεύεται άπό όμολογιακές ή άλλες όριοθετήσεις.

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα γεγονότων, μέσα σε ένα τέτοιο όρυμαγδό άπόψεων και άγωνιών έχουμε τó 1991 μία πρώτη θετική αντίδραση άπό τó τότε κοινοβούλιο με πλειοψηφία της Ν.Δ με τόν Κώστα Μητσοτάκη. Συστήνεται έπιτροπή θρησκευμάτων και όρθοδοξίας με πρόεδρο τόν Βασίλη Κοραχά και αντιπρόεδρο κατά μία έννοια τόν Στέλιο Παπαθεμελή. Παρακολουθώ και συμμετέχω άπό τότε στο έγχείρημα ως άμισθος σύμβουλος και σε συνεννόηση με

τούς πατέρες της Σιμωνόπετρας οργανώνουμε με πολύ κόπο και με την οικονομική βοήθεια της κυβέρνησης την πρώτη συνάντηση, συνέδριο με θέμα «*Η ὀρθοδοξία στην νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα*». Ήταν ὁ κ. Βασιλειάδης ἐκεῖ και ἐκεῖνο πού ἔχω νά θυμηθῶ εἶναι πρῶτα ἡ διάχυτη ἀγωνία τῶν ἀνθρώπων πού συμμετείχαν, ἐκπρόσωποι Κοινοβουλίων, Ἐκκλησιῶν και Θεολογικῶν Σχολῶν, ἀγωνία ὡς πρὸς τὸ μέλλον τῶν Ὁρθοδόξων, τὸ πλῆθος τῶν ἀτακτων ἀπόψεων οἱ ὁποῖες διακινουῦντο μέσα σὲ αὐτὸ τὸ 4ήμερο, ἀποτέλεσμα τοῦ θυμοῦ ὄλου αὐτοῦ τοῦ κόσμου και τῆς ἀπολύτου ἀδυναμίας του νά ἀρθρώσει ἕναν δομημένο θρησκευτικό και πολιτικό λόγο και μέναμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες νά γινόμαστε δέκτες αἰτημάτων και προτάσεων ἀπὸ κάθε κατεύθυνση και ἀκόμη νά ἀποτελοῦμε ἐμεῖς τὴν μόνη διέξοδο ὄλου αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ὁ πολιτικός κόσμος τῆς Ἑλλάδας στάθηκε στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων και βρήκαμε οργανωμένη, συγκροτημένη ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴν ρωσική ἀντιπροσωπεία πού ἦταν πολὺ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου με ἐπικεφαλῆς ὑφυπουργό και μαζί με αὐτὸν τὸν πρόεδρο τῆς διπλωματικῆς ἀκαδημίας τῆς Μόσχας. Ἔτσι καταλήξαμε σὲ ἕνα οὐσιαστικό διακηρηχτικό κείμενο, σύγχρονο και ἀνταποκρινόμενο στὶς ἀνάγκες και στὶς περιστάσεις και τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπολύτως σύγχρονο και στὶς μέρες μας.

Ἡ συνέχεια εἶναι γνωστή. Ἡ ἰδρυτική πράξη τῆς Δ.Σ.Ο. τὸν ἐρχόμενο χρόνο, δηλαδή τὸ 1994, ἡ ὁποία ὑπογράφεται μέσα στὸ ἑλληνικό κοινοβούλιο.

Εἶχε τὴν πρόνοια και μίας ἐξ ἀρχῆς συμπεριέλαβε στοὺς κόλπους τῆς τὸ κοινοβούλιο τῆς Ἀρμενίας και στὴν συνέχεια κοινοβούλια ἄλλων χωρῶν στὶς ὁποῖες ἔχουν τὶς πατρογονικές τους ἐστίες και σήμερα διαβιοῦν χριστιανοὶ τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν.

Ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴ μίας πορείας στὴν ὁποία πάντα βρίσκει τὴν συμπαράσταση τοῦ κοινοβουλίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ πρῶτον ἀλλὰ και ὄλων τῶν ἄλλων στὴν συνέχεια. Σταθερὸς πυλῶνας ἐπίσης ἡ ρωσική Κρατική Δύμα. Για τὸν χῶρο τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνωσης και εἰδικότερα τῆς νέας Ρωσίας, ἡ δικιά μου καταγραφή ὅπως τὸν γνῶρισα μέσα ἀπὸ τὴν Δ.Σ.Ο, ἔχει νά σημειώσει τὰ ἑξῆς:

Γρήγορα, τὰ στελέχη τῆς πρώην Ε.Σ.Σ.Δ, ἀπὸ τὴν δημοκρατία τῆς Ρωσίας προερχόμενα, στρατευθῆκαν στὴν ἱερὴ ἰδέα τῆς διατήρησης και ἀνάδειξης τοῦ κυρίαρχου ρόλου τῆς Ρωσίας στὴν πρώην ἀνατολικὴ Εὐρώπη και στὴν εὐρύτερη περιοχή ἀλλὰ και τῶν προνομίων τῆς ἀρχουσας τάξης στὴν ὁποία ἀνήκαν. Ὅχημα ἢ κυρίαρχη στὴν Σοβιετία ρωσική γλῶσσα και βέβαια ἡ Ὁρθοδοξία. Διεκήρυξε ὁ ἡγέτης τοῦ ρωσικοῦ Κ.Κ. Ζουγκάνωφ (Νέα 11.12.1998) ὅτι τὸ κόμμα του «δὲν εἶναι ἀντιθρησκευτικό ὅπως στὸ παρελθόν, ἐπειδὴ οἱ ἀξίες και

ή ιδεολογία του απορρέουν από τις ίδιες τις αξίες και τις ιδέες της Ὁρθοδοξίας. Ὁ ιδεολογικός μας ἀρχηγός εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός!» Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ἄλλωστε πὼς ὁ ἐπὶ 8 χρόνια πρῶτος πρόεδρος τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῆς Δ.Σ.Ο., ὑπῆρξε τὸ τρίτο στὴν ἱεραρχία στέλεχος τοῦ Κ.Κ.Ρ. Victor Zorkaltsev.

Ἡ ἀντιπροσωπεΐα τῆς Ρωσίας στὴν Δ.Σ.Ο. ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς συνεργασίας μας, ἐντάχθηκε χωρὶς προβλήματα στὸ νέο περιβάλλον, λειτουργήσε ἀποτελεσματικὰ καὶ μὲ ὄρους πολιτικούς ἐκ μιᾶς πρώτης στιγμῆς, προσπάθησε μὲ τρόπο σεβόμενο τὰ πολιτικὰ ἤθη νὰ ἀναδείξει καὶ νὰ διευρύνει τὸν ρόλο τῆς Ρωσίας στὴν Ὁργάνωση.

Παιδιά ἄλλωστε τῆς ἴδιας δυτικῆς κουλτούρας τοῦ ὀρθοῦ λόγου, κομμάτι τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ Μαρξισμός, γρήγορα προσαρμόστηκαν στὰ νέα δεδομένα καὶ σχεδὸν κυνικὰ ἀλλὰ ἀποτελεσματικὰ ἀντικατέστησαν τὴν ὑψωμένη γροθιά μὲ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, ἄδοντες συγχρόνως ἀντὶ τὸ

«Ἐμπρὸς τῆς γῆς οἱ κολασμένοι...» τὸ « Χριστὸς Ἀνέστη...».

Ἴσως τὸ μόνο σημεῖο τὸ ὁποῖο ἀξίζει νὰ σημειώσουμε εἶναι, ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος τῆς πολιτικῆς πού προερχόταν ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς κομματικῆς νομενκλατούρας, δὲν φαντάστηκε ποτέ, δὲν ὑποψιάστηκε οὔτε κατ' ἐλάχιστο, τὸν καθοριστικὸ ρόλο πού ἔχει ἡ ἑλληνικὴ θεολογία, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὁ εὐρύτερος ἑλληνικὸς χῶρος στὰ ὀρθόδοξα καὶ ἐν γένει τὰ θρησκευτικὰ πράγματα. Ἡ διαπίστωση ὅτι ὁ πατριάρχης Μόσχας εἶναι μόνις ἔκτος στὰ πρεσβεῖα τῶν πατριαρχείων καὶ ὅτι μία σειρὰ ἀπὸ χῶροι, μνημεῖα θεσμοί, εὐρίσκονται στὰ χέρια τῆς εὐρύτερης ἑλληνικῆς πραγματικότητας, ὅτι ἀκόμη ἡ μὴ γνώση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στερεῖ τοὺς θεολόγους ἀπὸ ἕνα σημαντικὸ ἐργαλεῖο ἔρευνας καὶ κατανόησης τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας, τοὺς ἐξέπληττε καὶ τοὺς δυσαρρυστοῦσε, ποτέ ὅμως δὲν ὑπερέβησαν τοὺς κανόνες τῆς διπλωματίας καὶ τῶν καλῶν πρακτικῶν στὶς μεταξὺ μας σχέσεις. Αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἄτυπη ἀλλὰ οὐσιαστικὴ πρωτοπορία τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, ὅταν τὴν κατενόησαν τὴν ἀποδέχθηκαν καὶ σήμερα τὴν θαυμάζουν καὶ τὴν ἐμπιστεύονται καὶ τὴν χαίρονται.

Ἡ Δ.Σ.Ο. εἶναι ἡ πρώτη κοινοβουλευτικὴ ὀργάνωση θεματικοῦ, ἅς ποῦμε, χαρακτῆρα καὶ βέβαια ἡ πρώτη πού ἀναφέρεται στὴν πίστη καὶ τὴν θρησκευτικὴ παράδοση ὄχι μόνο τῶν συμμετεχόντων βουλευτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν κοινοβουλίων, τὰ ὁποῖα ἐκπροσωποῦν καὶ δι' αὐτῶν πού ἀναφέρεται ἐν τέλει στὴν θρησκευτικὴ πίστη καὶ μνήμη λαῶν καὶ περιοχῶν ἀνὰ τὸν κόσμο. Ἀκολούθησαν οἱ μουσουλμάνοι καὶ ἄλλες κοινοβουλευτικὲς ἐνώσεις πού ἔχουν τοπικὴ ἀναφορὰ ὅπως τὸ Παναφρικανικὸ κοινοβούλιο μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Δ.Σ.Ο. ἀναπτύσσει στενὴν συνεργασία ἢ ἡ εὐρασιατικὴ Ἐνωση κ.ἄ.

Είναι ίσως αυτό το οποίο πολύ εύστοχα ονομάζει ο Χρ. Γιανναράς πολιτική διπλωματία έπισημαίνοντας: «...Πολιτιστική διπλωματία μπορεί να άσκηθει μόνο από λαούς που μπορούν να διακρίνουν τί το ξεχωριστό, το άποκλειστικά δικό τους έχουν να συνεισφέρουν στόν διεθνή στίβο τών πολιτιστικών άλληλοεπιδράσεων...».

Η Δ.Σ.Ο. ως πολιτική όργάνωση διέπεται από τις άρχές τής Δημοκρατίας και τούς κανόνες του κοινοβουλευτισμού. Συμμετέχουν βουλευτές που άνήκουν σε όλα τα κόμματα που άπαρτίζουν το κάθε κοινοβούλιο και ως έκ τούτου ή Δ.Σ.Ο. είναι ύπερκομματική όργάνωση στα πλαίσια τής όποίας δέν λειτουργοϋν κομματικού ή τοπικού χαρακτήρα συσσωματώσεις. Άρθρώνει λόγο κοινοβουλευτικό, σύγχρονο, δυναμικό, πολιτικό λόγο ό όποιος ένω έχει ως άναφορά ως άφετηρία τήν Όρθόδοξη χριστιανική παράδοση, ταυτόχρονα ύπερβαίνει κάθε είδους θρησκευτική άντιπαράθεση και άπευθύνεται σε κάθε άνθρωπο καλής θελήσεως. Διατηρεί άριστες σχέσεις με κάθε όρθόδοξη ή χριστιανική εκκλησία, όπως και με κάθε θρησκευτική άρχή. Μέσα από δομές συνεργασίας που έχουν με φτιάξει, συνομιλοϋμε και προσπαθοϋμε να συνεργασθοϋμε με άλλες παρόμοιες όργανώσεις θεματικής δηλαδή θρησκευτικής άναφοράς, με πρώτη τήν Κοινοβουλευτική Ένωση τών Κρατών Μελών τής Ίσλαμικής Συνδιάσκεψης, που έδρεύει στην Τεχεράνη όπως και με τούς μουσουλμάνους του Δικτύου Άνάπτυξης: Άγά Χάν, άλλα και με το Παναφρικανικό κοινοβούλιο, με το όποιο διατηροϋμε προνομιακές σχέσεις, ή και άλλες κοινοβουλευτικές ένώσεις.

Σας μεταφέρω άποσπάσματα από το κοινό άνακoinωθέν τής Δ.Σ.Ο. με τήν Κοινοβουλευτική Ένωση τών Κρατών Μελών τής Ίσλαμικής Συνδιάσκεψης.

«... μέσα στόν σύγχρονο κόσμο τών μεγάλων τεχνολογικών έπιτευγμάτων και τής άγριας παγκοσμιοποίησης έμπορίου, οί λαοί τής γής, δικαιοϋνται να άναζητήσουν το μέλλον τους μέσα από τις δικές τους πολιτιστικές κατακτήσεις, παραδόσεις και πεποιθήσεις. Δικαιοϋνται άκόμη να άναδείξουν τις άντιστάσεις τους στην πολιτιστική ίσοπέδωση που έπιχειρείται, στην ύπερκατανάλωση υλικών άγαθών και στην έλλειψη πνευματικών άναζητήσεων... Όσο ό σύγχρονος κόσμος προσπαθεί μέσα από τόν διάλογο, συστατικό στοιχείο τής δημοκρατίας, τήν άλληλοκατανόηση και τήν άνεκτικότητα, να έπιλύσει τα προβλήματα που άπειλοϋν τις διαχρονικές κατακτήσεις του και τήν ύπόστασή του, οί κοινοβουλευτικοί, φορείς έκφρασης αυτών τών ιδανικών, έχουν έναν ειδικό και πρωτεύοντα λόγο στην προσπάθεια αυτή...».

Είναι προφανές ότι ή διαμόρφωση ήπιου πολιτικού κλίματος, ή διαμόρφωση συνθηκών άνεκτικότητας και έτερότητας κατά περίπτωση, και καλής και

χρηστής αντίληψης τῶν πραγμάτων, συμβάλει στήν δημιουργία ἀναλόγου κλίματος μεταξύ τῶν θρησκευτικῶν χώρων καί δημιουργεῖ καλλίτερες συνθήκες θρησκευτικῶν διαλόγων καί συνεργασιῶν ἐν γένει.

Ἐδῶ μάλιστα θέλω νά τονίσω κάτι κρίσιμο. Ἀποφεύγουν οἱ θρησκευτικοὶ ἡγέτες νά ὁμολογήσουν, νά ἀποδεχθοῦν τὸ πόσο σημαντικὲς καί καθοριστικὲς εἶναι οἱ πολιτικὲς συγκυρίες στήν προώθηση τοῦ θρησκευτικοῦ διαλόγου καί στίς διαθρησκειακὲς σχέσεις.

Πρὶν 6 χρόνια τὸ 2007, ἡ Δ.Σ.Ο. τοποθετήθηκε πάνω στὸ σὲ αὐτὸ τὸ θέμα. Στὴν πρωτεύουσα τοῦ Καζακστὰν Ἀστανὰ στὰ συμπεράσματα τῆς ἐτήσιας Γενικῆς Συνέλευσης μὲ θέμα: «Ὁ Διαθρησκειακὸς διάλογος ὡς παράγοντας εἰρηνικῶν καί δίκαιων σχέσεων μεταξύ τῶν λαῶν» ἐπισημαίνεται:

«... Ἄν καί ἡ θρησκεία, στίς πλεῖστες τῶν περιπτώσεων, δὲν ἀποτελεῖ τὴν κύρια αἰτία τῶν βίαιων ἀναμετρήσεων, ἐν τούτοις θρησκευτικοὶ συμβολισμοὶ καί ἀπόψεις ἔχουν ἐπιστρατευθεῖ καί χρησιμοποιηθεῖ, προκειμένου νά νομιμοποιήσουν τὴν χρήση βίας ὡς μέσο πολιτικῆς πάλης γιὰ ἐξουσία.

Οἱ ἴδιες δὲ οἱ θρησκευτικὲς κοινότητες ἐνῶ δηλώνουν ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ θρησκευτικὲς διαμάχες καί αὐτοδεσμεύονται στήν προοπτικὴ τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀνεξιθρησκίας, εἶναι ἀπροετοίμαστες νά ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικὰ τὴν δυναμικὴ τῆς ἀποκαλούμενης θρησκευτικῆς βίας ἡ ὁποία ἀπελευθερώνεται.

Αὐτά, στίς ἀρχὲς τοῦ νέου αἰῶνα τῶν τεχνολογιῶν, ὅπου ὁ θρησκευτικὸς πλουραλισμὸς εἶναι πραγματικότητα καί ὅλες οἱ θρησκείες ὀφείλουν νά τὸ παραδεχθοῦν.

Ἐνῶ οἱ πολῖτες καλοῦνται νά συνειδητοποιήσουν τὴν ξεκάθαρη διαφοροποίηση τοῦ κράτους καί τῶν μηχανισμῶν του ἀπὸ τὴν θρησκεία, τοῦ δημοσίου ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸν ἄνθρωπον καί ὅτι τέλος τὸ κοσμικὸ κράτος δὲν δύναται νά στηρίζεται στήν θρησκευτικὴ νομιμοποίηση τῆς ἐξουσίας του.

Ὁ σύγχρονος κόσμος καλεῖται σήμερα νά ἀντιμετωπίσει τὰ φαινόμενα αὐτὰ μὲ πνεῦμα συμφιλίωσης καί καταλλαγῆς.

Ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ μᾶς καλεῖται νά ἀπαντήσῃ στὸ διαφοροτικὸ καί ξένο, «φιλόξενα» καί μὲ ἀνεκτικότητα.

Οἱ πολιτικοὶ καί οικονομικοὶ παράγοντες στήν παγκόσμια σκηνὴ θὰ πρέπει μὲ ὑπεύθυνο τρόπο νά ἀναζητήσουν τίς αἰτίες τῶν φαινομένων αὐτῶν καί μὲ πνεῦμα φιλεὺσπλαχνο νά διαχειριστοῦν τὴν ἐπικίνδυνη δυναμικὴ τῆς βίας, θέτοντας τὸν διαθρησκειακὸν διάλογο στήν βάση τῶν προτεραιοτήτων τους...»

Τὸ κοίταγμα τῶν πραγμάτων ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν Δ.Σ.Ο. δὲν μπορεῖ νά εἶναι παρὰ ἓνα πολιτικὸ καί μόνον κοίταγμα λιγότερο ἢ περισσότερο λεπτο-

μερές αλλά με πολιτικά χαρακτηριστικά και μόνον. Άφήγει στον εκκλησιαστικό χώρο το προνόμιο να κατανοήσει και να εκμεταλλευτεί τις συνθήκες που δημιουργούνται με την υπέρβαση άγκυλώσεων αιώνων που βασίστηκαν συνήθως σε διαταραγμένες πολιτικές καταστάσεις και σε ανώμαλα πολιτικά τοπία. Ἡ Δ.Σ.Ο. συμβάλει στην ὁμαλοποίηση τῆς ἱστορίας στην θέσπιση κανόνων και πρακτικῶν συνεργασίας και στην καλλιέργεια ὁμαλοῦ και βατοῦ πολιτισμικοῦ πεδίου ἀναφορᾶς.

Ἡ Δ.Σ.Ο. ἐπεξεργάζεται πολιτικά θέματα πάνω στα ὁποῖα ὑπάρχει ἀνάγκη και καταγράφεται, μελετᾶται και ἐνίοτε λαμβάνει νομική ἔκφραση ἢ ἐκκλησιαστική ἄποψη ὅπως τὰ θέματα τῆς δωρεᾶς ὀργάνων, τῶν βλαστοκυττάρων, τῶν νεοφανῶν αἱρέσεων ἢ και αὐτὰ τῆς θρησκευτικῆς παιδείας και ἐκπαίδευσης, ἀλλά και θέματα αἰχμῆς τῶν κοινωνιῶν μας, ὅπως τὰ θέματα τῆς οἰκονομικῆς κρίσης στα ὁποῖα ἀφιερῶθηκαν δύο Γενικὲς Συνελεύσεις.

Φέτος εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὴν ἴδρυσή της πρόεδροι κοινοβουλιῶν και ἐκπρόσωποί τους, πρόκειται νὰ ὑπογράψουν στὴν Πνύκα διακήρυξη ἐπισημαίνοντας τὰ ὀφέλη ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν λειτουργία τῆς Δ.Σ.Ο. γιὰ τὸν σύγχρονο κόσμο.